

Johan (Hans) van Denemarken: Slot Aalborg, 2 februari 1455 – aldaar, 20 februari 1513

Johan van Denemarken, Deens: Hans was koning van Denemarken (1481–1513), Noorwegen (1483–1513) en Zweden (1497–1501) (Unie van Kalmar). Ook was hij hertog van Sleeswijk en Holstein, samen met zijn broer Frederik. Johan was een zoon van koning Christiaan I van Denemarken en Dorothea van Brandenburg.

Koning van Denemarken

Periode: 21 mei 1481 - 20 februari 1513

Kroning: 18 mei 1483

Voorganger: Christiaan I

Opvolger: Christiaan II

Koning van Noorwegen

Periode: 1483 - 20 februari 1513

Kroning: 20 juli 1483

Voorganger: Christiaan I

Opvolger: Christiaan II

Koning van Zweden

Periode: 6 oktober 1497 - augustus 1501

Kroning: 26 november 1497

Voorganger: Karel VIII

Opvolger: Christiaan II

Dorothea van Brandenburg met haar tweede echtgenoot koning Christiaan I

Aanloop naar het koningschap en kroning

In 1458 had koning Christiaan I bij de Raad van het Koninkrijk in Noorwegen bedongen, dat deze zijn zoon Johan, toen pas drie jaar, als zijn opvolger zou kiezen. Een soortgelijke overeenkomst werd gemaakt met de Zweedse Raad. In 1467 werd Johan benoemd tot troonopvolger van Denemarken.

Na het overlijden van zijn vader in mei 1481 was de opvolging van Johan als Deens koning onbetwist. Voor Noorwegen stond de automatische kroning niet vast; de Noorse Raad beriep zich op zijn eigen soevereiniteit en hield de keuze voor een tijd af. Zweden voelde niets voor de acceptatie van de nieuwe koning en bleef trouw aan de regent Sten Sture de Oudere.

Sten Sture de Oudere

Op 13 januari 1483 riep de Deense koning een vergadering bijeen van de drie Raden van het Koninkrijk om tot een oplossing van de koningskwesitie te komen. Zweden kwam niet naar de bijeenkomst, maar de Denen slaagden erin om met de Noren een overeenkomst te sluiten, waarna Johan ook koning van Noorwegen werd. Gehoopt werd dat Zweden later eenzelfde overeenkomst zou sluiten.

Op 18 mei 1483 werd Johan tot koning van Denemarken gekroond in de Onze-Lieve-Vrouwekerk van Kopenhagen, enkele maanden later (20 juli) gevolgd door de kroning in de Nidaros-Kathedraal te Trondheim, Noorwegen.

Onze-Lieve-Vrouwekerk (Kopenhagen)

Nidaros-kathedraal (Trondheim)

Koningschap

Voor zijn regering had Johan zich drie doelen gesteld:

- Herstel van de Unie van Kalmar, met de terugkeer van Zweden onder de Deense kroon
- Oorlog tegen de Hanze en de versteviging van de positie van Denemarken in het Oostzeegebied
- Vergroting van de macht van de koning in Denemarken

Zweden

De Zweden werden sinds 1470 geregeerd door de benoemde regent Sten Sture de Oudere en er waren geen tekenen die erop wezen, dat de Zweden zouden gaan kiezen voor de nieuwe koning Johan, hoewel de meningen in Zweden zelf verdeeld waren.

In zijn poging om het land te veroveren sloot Johan in 1493 een verdrag met Ivan III van Rusland.

Ivan III van Rusland

O.a. door toezegging van gebiedsuitbreiding in Finland hadden de Russen ingestemd om een conflict te veroorzaken met de Zweden, hetgeen dan ook in 1495 leidde tot een Russisch-Zweedse oorlog. Johan voerde in 1497 met behulp van de Zweedse adel een korte, maar effectieve militaire campagne, waarbij hij de regent met zijn troepen versloeg. Johan was vergevingsgezind en schonk de Zweedse opstandelingen gratie. Op 26 november 1497 liet hij zich tot koning kronen. De oorlog die Rusland was aangegaan met Zweden werd hiermee beëindigd, maar Johan hield zich niet aan de beloften van gebiedsschenkingen aan de Russen. Een echte vrede werd niet gesloten.

De weerstand binnen Zweden bleef echter bestaan. Al in 1501 werd Johan weer afgezet en andermaal opgevolgd door regent Sten Sture de Oudere. Na diens opvolging door Svante Nilsson als regent in Zweden verbeterde de situatie allerminst. Maar zelfs de Deense adel mengde zich fel in het conflict. In 1509 werden de Nederlanden verzocht te bemiddelen in het conflict. Hieruit kwam een merkwaardige overeenkomst voort: Johan werd erkend als (ongekroonde) koning van Zweden, maar mocht Zweden (met name Stockholm) niet in. Het feitelijk bestuur bleef bij de Zweedse regent. In de periode 1510-1512 probeerde Johan nog eenmaal de macht te verkrijgen, maar bereikte slechts een status quo.

Oorlog tegen de Hanze

De macht van de Hanze was in die tijd al tanende. Dit was een gevolg van de verandering in handelsroutes waarbij het centrum van de handel zich meer en meer ging concentreren rond de Noordzee. Toch was het er Johan alles aangelegen om de macht van de Hanze te breken. Vooral de macht van de stad Lübeck was hem daarbij een doorn in het oog.

In het conflict met Zweden had deze Hanzestad keer op keer de zijde van de Zweden gekozen, zo ook na de afzetting van Johan in 1501. Toen Johan in 1510 voor het laatst optrok tegen Zweden, maar ook Lübeck, resulteerde dit in een nederlaag voor de Hanzestad. Politiek, maar vooral economisch gezien werd dit voor de stad een zware tegenslag; Lübeck werd opgedragen een boete van 30.000 gulden te betalen.

Vergroting van de macht

Met een afnemende invloed van de Hanze richtte Johan zich op de verbetering van de positie van de Deense kooplieden en van de burgerij, iets wat veel kwaad bloed zette bij de Deense adel. De burgerij werd namelijk in de gelegenheid gesteld hogere posities te bekleden (inclusief raadgevers van instanties) wat voorheen alleen voor de hoogste klasse was weggelegd.

Een andere belangrijke ontwikkeling was de samenstelling van een Deense oorlogsvloot, die al in 1510-1512 het eerste succes boekte tijdens het conflict met Zweden en Lübeck. Toch had Johan ook te maken met belangrijke interne conflicten. Bij de opvolging van de hertogdommen Sleeswijk en Holstein was tijdens het verdrag van Ribe bepaald, dat vertegenwoordigers van de adel van beide gebieden een nieuwe hertog zouden kiezen uit de zonen van de vorige hertog. De keuze was daarbij gevallen op de broer van Johan, Frederik (die ook gesteund werd door zijn moeder).

Frederik I van Denemarken

Door persoonlijke bemiddeling bewerkstelligde Johan dat hijzelf en Frederik beiden tot hertog van Sleeswijk en Holstein werden benoemd.

In 1490 ontstond toch een breuk in het bestuur en werd het gebied verdeeld tussen de broers.

In 1500 mislukte de poging van Johan om het gebied Dithmarschen bij Denemarken in te lijven. De Denen beschouwden het gebied al als een Deens gebied, maar Dithmarschen had zich sinds jaren al uitgeroepen tot een onafhankelijke boerenrepubliek. Om de weerstand van de inwoners te breken was Johan met behulp van Duitse huurlingen een offensief begonnen, maar hij werd in de val gelokt, doordat de inwoners de dijken doorstaken waardoor de enige, smalle toegangsweg onbegaanbaar was.

Zegel van koning Johan van Denemarken, Noorwegen en Zweden

Nobel geslagen voor John. Op de keerzijde is zijn volledige koninklijke wapen te zien.

Vrouw en kinderen

In 1478 trouwde hij met Christina van Saksen, kleindochter van Frederik II van Saksen, met de bijnaam "de Zachtmoedige". Uit dit huwelijk kwamen de volgende kinderen voort:

- Johan (1479-1480)
- Ernst (1480-1500)
- Christiaan (1481-1559); als Christiaan II koning van Denemarken
- Jacob (1483-1500)
- Elisabeth (1485-1555)
- Franz (1497-1511)

Christina van Saksen

Verder zou hij een relatie hebben gehad met Edle Jernskjæg, een edelvrouw.
Na zijn dood werd Johan begraven in de St. Knuds kerk in Odense, waar zijn vrouw een grafmonument voor hem liet oprichten.

Sint-Knudkerk (Odense)

Gezichtsdetail op een muurmonument van Claus Berg bij het graf van koning John

Altaar van Claus Berg

Sculptuur van altaarstuk van Claus Berg (ca. 1530)

Bij het opgraven van het lichaam van Johan in 1802 werden een aantal ronde gaten in de schedel van de koning aangetroffen, die de speculatie oproepen, dat de koning vermoord zou zijn. Dit is echter nooit bewezen. Men gaat ervan uit, dat de gaten een gevolg waren van het sluiten van de kist.

Metaaldetectie
Vlaanderen